

Девојачко срце

Послужавници

Рашићева шара

"metlice"). While the patterns in the old kilims were smaller and more harmoniously spaced, the patterns in the recently woven kilims are larger, sometimes of unfortunate stylization.

By the end of the 19th century the first merchants who expanded the kilim trade appeared. Amongst the oldest merchants was Toma Petrovic who founded the Pirot trading kilim association in 1894. At the beginning of the 20th century the first enterprise engaged in export of kilims was founded. It was the "Pirot Kilim" domestic industry firm of the Garotic brothers and the Dzadzic Hristic-Beraha firm. The Pirot kilims were exhibited for the first time at the big Vienna Exhibition in 1886 where they were enthusiastically praised and wondered at, due to the fact that the patterns were the same on both the front and the back of the kilim. Between 1904 and 1940, the Pirot kilims were shown at 26 fairs in Turkoman, London, Barcelona, Amsterdam, and Naples as well as in Milan, Paris and Berlin. The high quality and the originality of the Pirot kilim were awarded prizes, awards and written commendations.

The Pirot kilim was often received as a valuable gift either in private or political contacts, it was a precious award and finally a young girl's dowry. There are kilims for floor coverings, for the walls, for bedspreads and furniture covers. In more recent times they are used for curtains, drapers, pillows and alike. Yet they can just be kept either in maidens' chest or as the house amulet. As the authentic rarity the Pirot kilim can be found in many monasteries all over Serbia, in Bulgaria (The Monastery of Ril), in Greece (The Monastery of Hilandar), in the palace of the Obrenovics and Karadjordjevs. Those kilims were of non-standard sizes but as ordered ("the batal" which means something very big, "the dobata" or as ordered). The town population were in need of "the šestak", "the smetenik", "the jan", "the sedžade", "the merka", spreads, table cloth, pillows, curtains and the doily.

Caused by numerous reasons in the second half of the 20th century both the production and the sale of the Pirot kilim kept falling. The weaving of kilims is an arduous, long-lasting task. That is why the kilim has always been an expensive product. In the contrast to this, the work of the women weavers, the craftsmen and artists, was always cheap and never adequately remunerated. Traditional craftwork was never adequately rated in the economic activity.

Since June 2003 as an original product the Pirot kilim is protected by Institute for Intellectual Property on the basis of the Law on geographical origin.

ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ПИРОТ

Српских владара 77,
18300 Пирот
тел. 010 320 838, тел/факс: 010 320 839
e-mail: topirot@cnps.co.yu

МУЗЕЈ ПОНИШАВЉА ПИРОТ

Николе Пашића 49
18300 Пирот
тел/факс: 010 313-851
тел.: 010 313-850
e-mail: muzejpirot@ptt.yu

Светозара Марковића 31, 19000 Зајечар
СРБИЈА И ЦРНА ГОРА
Тел. +381 (0) 19 425 189, 452 190
Факс +381 (0) 19 425 102

Издавач: Туристичка организација Пирот и Музеј Понишавља Пирот
Аутор: Радмила Влатковић - Фотографије: Божидар Влатковић
Дизајн: Горан Спасић - Штампа: "НЕТ" Лесковац
Translated by: Slavica Cvetkovic, Engl.lang.teacher

Детаљ ћилима Костенице

THE PIROT KILIM ПИРОТСКИ ЋИЛИМ

Програм подршке општинама источне Србије
Пројекат финансира Европска унија,
а реализује Европска агенција за реконструкцију

Током векова, најважнија занатско индустријска грана Пирота била је ћилимарство. То је оригинална ткачка делатност поникла у овом граду и обележје је сиромашног дела женског становништва. Битан предуслов за развој ћилимарства је развој сточарства као привредне гране, затим довољна количина вуне као сировине и град као трговачки центар. Ти предуслови омогућили су да процес производње пиротског ћилимарства од свег почетка буде заокружен: овде је гајен квалитетан сој оваца (на Старој Планини), ту је прерађивана и бојена вуна, техника ткања је била усавршена, као и особен разбој и развијена трговина.

Пиротско ћилимарство прошло је кроз неколико фаза развоја: Прва је доба његовог формирања у XVI веку, када се радило искључиво за домаће потребе. Израђивале су се једноставне и необојене простирке: црге и шаренице. Друга фаза обухвата XVII и XVIII век. У овом периоду ћилимарство је знатно усавршено и ткало се на вертикалном разбоју, познатом као "пиротски разбој". У трећој фази, XIX век, пиротски ћилим је достигао највише техничке и естетске вредности, правим богатством орнамената, боја и мотива. Тако висок степен ћилимарске производње у наредној четвртој фази значило је потпуно овладану технику производње, високо квалитетну израду, савршену композицију ћилима и четири јасно издиференцирана дела: ћенар спољни, плоча, ћенар унутрашњи и поље. По називу шара у пољу назив је и целог ћилима. Све до краја XIX века ћилими су бојени природним (биљним) бојама а потом вештачким (индустријским) јер су пружале више нијансе једне боје.

На пиротском ћилиму преовлађује црвена боја у више нијанси - од светло-црвене до боје труле вишње. Справљена је од крмеза и коришћена је за ткање поља. Често је заступљена плава боја, која се добија од природног индиго са мало жуте боје. Зелена боја на пиротском ћилиму такође је заступљена у комбинацији са другим нијансама а од средине XIX века у употреби је бела (до тада је коришћена лукова-драп боја). Боје на пиротском

ћилиму имају првенствено територијално-етничке одлике. Смирене су и топле, некад пригушено тамне, некад контрастне, али увек у оквиру складне композиције.

Орнаментика на пиротском ћилиму је увек геометријска (стилизована птица, цвет, гугутка или предмет из непосредне околине ткаља). Узор су им (без обзира на утицаје других средина и култура) били предмети којима су окружене, а касније су правиле и комбинације од узорака донетих са путовања (ромб, стилизовани михраб, софре, амајлике, немачке кутије, бомбе, кувери, кашмир...). Најчешће коришћени фигурални елементи били су: гуштер, пламен, тиче, шкорпион, јеленак, гугутке... а вегетабилни мотиви: разгранато дрво, ђулови у више варијанти, кубетија, нарови, венци (пресек цветова уплетених у венац), цвет (милованка, каранфил, свекрвин језик, лала, ружа метлице). Шаре код старих ћилима су ситније и складније распоређене а на новијим примерцима шаре су крупније, каткад и неуспеле стилизације.

Крајем XIX века појавили су се први трговци који су продајом ћилима желели да остваре добит. Међу најстарије трговце убраја се Тома Петровић који је основао "Пиротско трговачко ћилимарско удружење" 1894. године. Почетком XX века основано је и предузеће "Пиротски ћилим - домаћа индустрија браће Гаротић фирме Цацић-Христић-Бераха". Стизали су и позиви за међународне изложбе и сајмове. Први пут је пиротски ћилим изложен у Бечу 1886. године на Светској изложби, када је изазвао чуђење - како то да је шара иста и са лица и налицја. Само од 1904. до 1940. године, пиротски ћилим је излаган на 26 сајмова од Туркоана, Лондона, Барселоне, Амстердама, Напуља до Милана Париза и Берлина. За квалитет производа и своју оригиналност, пиротски ћилим је добио велики број признања али и златних, сребрних и бронзаних медаља.

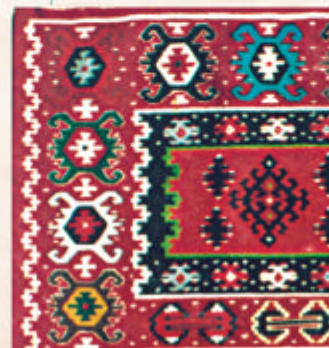
Пиротски ћилим је као скупочени поклон често дариван. Коришћен је у приватним и државним контактима, с представницима власти, затим као награда, као поклон и коначно као део девојачке спреме. Јер ћилим не мора ни да се простире на под, ни да се стави на кревет, изнад кревета, ни на прозор као драпер, на сто као столњак или тишлајфер. Довољно је да се чува у девојачком сандуку, да се чува као амајлија куће. Тако је ћилим као права реткост доспео до многих манастира широм Србије, у Бугарској (Рилски манастир), Грчкој (Хиландар), на двору Обреновића и Карађорђевића када су ткаље по специјалној поруџбини ткале одређене величине (батале, добатале или по мери). За потребе градског становништва рађени су "шестаци", "сметеници", "јан", "сицаде", "мерка", стазе, шустикле, јастучнице, завесе и украсни ћилими.

Крајем XX века производња пиротског ћилима је знатно опала као и продаја из више разлога. Ткање ћилима је тешко, мукотрпно и дуго. Зато је ћилим увек био скуп производ. Насупрот томе, рад ћилимарски увек је био јефтин и никад адекватно награђен. У економској политици традиционални занати нису имали своје место.

Од јуна 2003. године пиротски ћилим као производ заштитен је од стране Завода за интелектуалну својину а на основу Закона о географским ознакама порекла.

Гугутке на диверима

Кашмир

Престолонаследник

Ђулови

In the course of the centuries the most significant branch of manufacturing industry was kilim production as an economic activity. It was the original carpet- weaving production linked to the urban locality which was done by the poor women-weavers. The population's orientation towards cattle-raising as its main occupation, then large quantities of excellent wool and Pirot as the trade hearth of the region predetermined the growth of carpet-weaving and weaving production in general. That is how all the conditions for the production of the Pirot kilim were met: the sheep from Stara planina ranges yielded large quantities of excellent wool which was processed and dyed here, the weaving- technique was well-advanced, and the trading activity was highly developed.

The Pirot kilim-weaving went through several phases in its development: given the fact that the Pirot production of kilims was fully formed in the 16th century, we take that period as the first phase in its development when the woven products were made exclusively for household use. The products included simple rugs, "crga" and "sarenica", which were not dyed. In the second phase, during the 17th and the 18th centuries Pirot carpet-production became significantly advanced. A vertical loom, known as "the Pirot loom" was used in one piece. In the third phase, during the 19th century, this kind of carpet-weaving was highly developed and may be said to have reached a high level of technical and artistic possibility and value reflected in a wealth of ornamentation and the number of patterns. Carpet-weaving entered the 20th century and its fourth phase coupled with the fully mastered technique, the quality of the kilims which was excellent, the numerous patterns and combination of colours and motifs which were perfect and there were four clearly differentiated parts: the external border, the panel, internal border and the field. The whole kilim is named after the patterns it has in the field. By the very end of the 19th century kilims were dyed with natural dyes followed by the application of aniline dyes which led to the use of many colours and a large number of nuances.

The colour red prevails in the kilim in a number of nuances ranging from a pale red to the dark-sour-cherry red. It was made from insect dyes and was used to weave the field. There is a good deal of blue made from natural indigo with a little yellow added. The colour green in the kilims is of an elusive nuance and matches successfully the red and the blue tones. From the mid-nineteenth century white began to be used while until then a tan, onion-like colour was used. Colours in the Pirot kilims have a primarily territorial-ethnic feature. The colours are quiet, warm, sometimes a muted dark or sometimes boldly contrasting, yet always in a harmonious composition.

The ornaments in the Pirot kilim are always geometrical whether they depict a bird, a flower, a dove or an object in the direct environment of the weaver. Women-weavers created all the patterns (apart from the influence of other areas and cultures) out of their own inspiration using objects in their homes and around them as their models. Later they made combinations of patterns brought to them from the merchant' travels to remote areas: the wofras (as a series of elongated spoked rhomboids on a red field), the stylized "mihrab", "the sofie", "the amajlika", "the nemacke kutije", (the German boxes), "the bomba pattern", "the cover", the kashmir"... Mostly used figure patterns are: "the lizard", "the flame", the pattern of "the bird", the scorio", "the hearth's tongue", "the dove", ... and the vegetative elements: "a tree-trunk", "roses", in a number of variations, "domes of pillars", "pomegranates", the "wreath" (consisting of a cross-section of flowers plaited into a wreath), different kinds of flowers ("karanfil" - the carnation, "svekrvin jezik" - the "mother - in - law's tongue, "lala" - tulip, "ruza" - the rose,